

Panteó Casanovas Terrats. La voluntat d'una filla. El vincle d'una família amb les seves arrels lloretenques

Montse Sala i Vila

L'any 2017 vaig començar la recerca sobre aquells qui foren propietaris de les construccions funeràries més destacades del cementiri de Lloret de Mar, fent palès que un nombre considerable foren encarregades per dones benestants i, en el cas que ens ocupa, un dels seus panteons més imponents, per la voluntat de tota una família.

L'objectiu d'aquest escrit no és analitzar el valor artístic i arquitectònic del panteó, exposats de manera brillant per Rosa Alcoy¹ en l'estudi del cementiri i per Antoni Moragas i Spa² en la biografia i anàlisi de les obres de l'arquitecte Antoni M. Gallissà i Soqué, treballs plenament vigents malgrat el temps transcorregut d'ençà de la seves presentacions, sinó mirar de donar a conèixer la família Casanovas Terrats.

Intentar construir una biografia d'aquesta família no ha estat una tasca gens fàcil. De la mateixa manera que Antoni Moragas fa 35 anys comentava la dificultat de dur a terme un estudi de l'arquitecte per la manca d'informació que hi ha de la seva figura, *"la il·lusió o l'esperança que alguna intuïció es convertís en una existència real m'ha portat a trobar algun dels objectes més significatius d'aquesta Test"*³. Aquest pensament també m'ha acompanyat en el decurs de la present recerca, quan uns fets documentats em portaven per un camí que vaig arraconar per la troballa de noves dades que em van portar a un carreró sense sortida. Posteriorment vaig reprendre la línia inicial perquè no vaig defallir en la recerca i posterior localització de documents fonamentals per a un millor coneixement d'aquesta família.

Panteó Casanovas-Terrats.
Procedència: Montse Sala i Vila. Data: 2019.

Biografia de la família Casanovas Terrats

La família Casanovas Terrats estava formada per Josep Casanovas i Macaya, la seva muller Francesca Terrats i Terrats, i la seva única filla Emília. A continuació referirem la trajectòria vital de cadascun d'ells per concloure en les seves respectives disposicions testamentàries, en les quals remarcaren la seva voluntat de ser enterrats a Lloret. Començarem amb la filla, Emília, que malauradament va morir abans que els seus pares, la qual va ser la primera que va indicar en el seu testament de manera explícita que volia ser enterrada en un panteó a Lloret.

Emília Casanovas i Terrats

Va néixer el 21 d'agost de 1851 i fou batejada tres dies després a l'església parroquial de Lloret. Es va casar el 16 de juny de 1870 amb Antoni Mataró i Vilallonga, doctor en medicina i cirurgia, fill de Benvingut Mataró i Fortuny i Dolors Vilallonga⁴. Prèviament, el 7 de maig de 1870, tramiten dispenses matrimonials per consanguinitat en tercer grau (tenien els mateixos besavis) on, per tal d'obtenir l'aprovació, ell certifica que no disposa d'altres mitjans

1 ALCOY, Rosa. *El cementiri de Lloret de Mar. Indagacions d'un conjunt modernista*. Ajuntament de Lloret de Mar. Col·lecció *Es Frases*. Lloret de Mar. 1990.

2 MORAGAS i SPÀ, Antoni de. *L'Antoni Ma. Gallissà i Soqué, Arquitecte 1861-1903: biografia, anàlisi de l'obra i recuperació gràfica*. Tesi doctoral inèdita. Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Universitat Politècnica de Catalunya. Barcelona. 1985. Fins avui és el treball més complet sobre l'arquitecte.

3 *Ibid.* P. 20.

4 VILÀ i GALÍ, Agustí Ma. *La marina mercant de Lloret de Mar. Segles XVIII y XIX*. Ajuntament de Lloret de Mar. Col·lecció *Es Frases*. Lloret de Mar. 1992. P. 240. L'autor, basant-se en la coincidència de cognoms, el situa com un dels fills de Joan Baptista Mataró i Parés i Marianna Vilallonga i Conill.

econòmics més enllà de la seva professió de metge, que no té més béns, que era lliure de qualsevol altre impediment canònic i de compromís amb una altra persona. Textualment va al·legar:

*“Que relativos a esta población también es cierto que con el mero hecho de estar comprometido a una joven para un determinado matrimonio se le hace muy difícil hallar otro partido, no realizándose el primero; y que el recurrente está comprometido para este matrimonio hace mucho tiempo”*⁵.

I també va afegir que no disposava d'altres mitjans econòmics a part de la seva professió de metge. Al cap de cinc anys de casats van signar capitulacions matrimonials, el 4 de setembre de 1875⁶ en les quals Emília aportava al matrimoni una destacada dot de 50.000 pessetes per donació del seu pare. El seu marit Antoni va constituir hipoteca per garantir-la sobre una vintena de finques rústiques del terme de Tordera, que havia heretat aquell mateix any del seu pare.

Els primers anys de casats van viure a Lloret, al carrer de Sant Romà, núm. 18⁷, i en una data que desconeixem es van traslladar a Barcelona, probablement com a conseqüència de la important carrera pública que anava desenvolupant el seu marit. Antoni Mataró i Vilallonga fou sobretot, a més de metge, un destacat polític. L'any 1868 i els anys 1876 i 1877 va ser diputat provincial; el 4 de març de 1878 va rebre la condecoració de *comendador* del Reial i Distingit Orde Espanyol de Carles III⁸; fou escollit aquell mateix any president de la diputació provincial de Girona, càrrec que va ostentar fins el 1880; diputat a les Corts durant les legislatures 1881-1885; i governador civil a les províncies de Balears, Salamanca, Lleida i Girona⁹. També va formar part de la vida cultural, social i econòmica d'aquell moment i en aquest sentit cal dir que fou soci de la *Asociación Literaria* de Girona, soci corresponsal de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre¹⁰, i vicepresident i un dels principals accionistes del banc *Crédito Gerundense*¹¹.

El matrimoni no va tenir fills. Emília Casanovas i Terrats va morir el 28 de juny de 1885 de febre biliosa, quan tenia tan sols 32 anys, en la que llavors era la seva residència, el segon pis de la casa familiar del Passeig de Gràcia, núm. 68, de Barcelona¹². Va ser enterrada en un nínxol del cementiri de Poble Nou de Barcelona. Un any abans de la seva mort, el 7 de febrer de 1884, havia atorgat testament tancat¹³, escrit per ella mateixa, nomenant marmessors el seu espòs i els seus pares i, en cas d'haver mort abans que ella, a Albert Camps Armet i Josep Ventalló i Nogués, donant *“las facultades necesarias para disponer de mi entierro, funerales y demás píos sufragios para el eterno descanso de mi alma. Pido humildemente perdón a mis muy amados padres y esposo, de cuantas ofensas pudiera haberles inferido y de*

cuantas penas pudiera haberles ocasionado.” I, pel que fa l'objecte del present article, cal remarcar el que considero més destacable del seu testament quan va dir explícitament: *“Quiero que mis restos sean depositados en un panteón junto con los de mis muy amados padres si hubieran a mi premuerto, o bien donde ellos desearan ser enterrados. Si no tuvieran voluntad decidida deseo que nuestro panteón se construya en Lloret de Mar.”*

En les següents disposicions testamentàries detalla fer una sèrie de llegats, que transcrivim a continuació:

“cien duros al Hospital de N. S. del Sagrado Corazón de Jesús situado en la calle de Borrell del ensanche de Barcelona y a cuya junta directiva pertenezco[...] cien duros a los pobres de Lloret de Mar donde nací, repartidos en la forma que mis Sres albaceas juzguen oportuna[...] veinte y cinco duros a la imagen de N.S. de los Desamparados de la iglesia del Pino de la ciudad de Barcelona.[...]. Si muero sin hijos, dejo y lego a mi muy amado padre D. José Casanovas y Macaya para durante el tiempo de su vida natural, toda aquella propiedad denominada “manso Soler” del término de Orsaviña, que recibí de dicho mi Sr. padre por donación suya. A la muerte de mi sr. padre, la propiedad de dicho “Manso Soler” con todos sus derechos y acciones quiero que pase a mi esposo D. Antonio Mataró, de la cual podrá disponer libremente. [...] Dejo y lego a mi muy amada madre todas mis joyas y ropas excepto mi reloj y cadena de oro las cuales quiero que sean para mi sobrino y ahijado Emilio Roca Mataró y la segunda para mi otro ahijado y sobrino José Soler y Mataró”.

El testament també diu:

“De cuantos bienes y haberes me pertenezcan el día de mi fallecimiento por cualquier causa o razón; instituyo heredero mío universal a mi amadísimo esposo Antonio Mataró y Vilallonga, entendiéndose no obstante que nunca podrá reclamar ningún derecho mío a mis Sres. padres mientras ellos vivan y si disfrutar a sus libres voluntades de cuanto me correspondiese después de la muerte de los dichos mis Sres. padres. De mi dote de diez mil duros, [...] no quiero que se pida cuenta ninguna a mi esposo, quedando por consiguiente dichas fincas libres de la indicada hipoteca o gravamen que cedo voluntariamente a mi muy amado esposo. [...] De ellos quiero así mismo que se manden celebrar diez misas para el eterno descanso de mi alma, rogando también a mi muy amado esposo mande celebrar de cuando en cuando algún sufragio en memoria mía. [...] y les suplico que en memoria mía se quieran mutuamente como yo les he querido. No tengan disgustos por intereses y mire mi esposo en mis padres una representación de mi mayor cariño venerándoles y respetándoles como merecen. Mis padres vean en mi esposo la más íntima parte de mi ser y así les será siempre querido, como ellos lo han sido de su amantísima hija y esposa respectiva.”

5 Arxiu Diocesà de Girona (ADG). Dispenses matrimonials: Antoni Mataró Vilallonga-Emilia Casanovas Terrats.

6 Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB). Notaria de Mariano Thomas Taixonera.

7 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Cens electoral. 1873. CID: 100.000.E221.111_007.031.010. P. 24.

8 *Gaceta de Madrid*. Madrid. 04-04-1878.

9 Cal tenir en compte que, per les convulsions polítiques del moment, en un mateix any una província podia tenir diferents governadors civils.

10 Fou la institució més representativa dels interessos de la propietat agrària a Catalunya. Actualment és l'associació empresarial agrària més antiga d'Espanya que publica El calendari del pagès. www.institutagricola.org.

11 CASTELLS i CALZADA, Narcís. *Canvistes i banquers*. Diputació de Girona. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 16. Girona. 1988. P. 37-38.

12 Antoni Mataró va contraure de nou matrimoni amb Joaquima Madinyà i Elps, amb qui va tenir dos fills.

13 Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners (AHCSCF). Notari Jose Antonio Rodés.

Pel testament es dedueix que era una persona de profundes conviccions religioses i, per la tendresa i afectuositat de les seves paraules, que sentia una gran estima pel seu marit i pels seus pares.

Les persones que foren triades per n'Emília com a marmessores en el seu testament en cas de mort del seu marit i dels seus pares, són tot un indicador de les seves relacions socials i polítiques. Albert Camps i Armet fou hisendat, diputat a *Cortes* per la Bisbal d'Empordà, on va coincidir amb Antoni Mataró i Vilallonga durant la legislatura 1883-1885 i Josep Ventalló i Nogués fou un destacat industrial tèxtil de Terrassa, el qual posà en marxa el Vapor Ventalló el 1888.

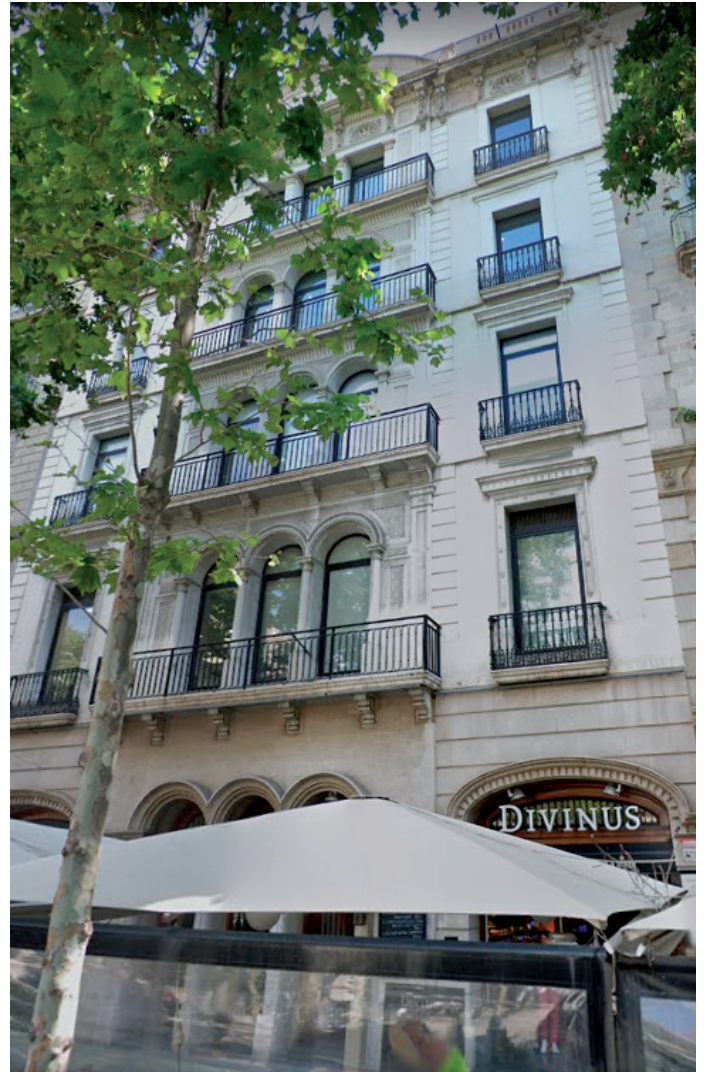
Josep Casanovas i Macaya

Natural de Lloret, fill de Joan Baptista Casanovas i Caterina Macaya, dedicat al comerç amb les Antilles, principalment amb Puerto Rico. Allà havia conferit poders¹⁴ per què li fossin administrats el seus negocis, però no tenim constància que ell hi viatgés en cap moment.

Fou un dels parçoners de la nau pollacra *Emilia*, anomenada com la seva filla –tot i que no sabem si el nom de la nau li va ser donat per aquest motiu– i comandada pel capità i també parçoner Joan Baptista Domènech i Parés. Josep Casanovas tingué part en aquesta nau uns 27 anys –consta inscrita el 10 de febrer a l'Escrivania de Marina–, fins a la seva venda el 22 de setembre de 1881. Al començament en fou parçoner de 10/32 parts i a partir de l'any 1871 va passar a ser-ne propietari de les tres quartes parts, reduint la seva participació l'any 1877 fins a una quarta part. Finalment, el 1881 es va desfer de totes les participacions¹⁵. En els nombrosos viatges que l'*Emilia* va efectuar vers el Carib va transportar vi, oli, fruites, alls, llegums, farina, cebes, i importà cuiros, cafè, cotó i fustes, tan en nom propi com per a altres comerciants¹⁶.

Josep Casanovas va diversificar els seus negocis, tot participant de forma activa en diverses inversions. Tenim constància que fou accionista en societats de crèdit: el seu nom apareix en la constitució de la societat *La Unión Comercial* de Barcelona l'any 1856¹⁷, on va subscriure 105 accions i, pocs mesos després de vendre la seva participació a la pollacra *Emilia*, l'any 1881, va subscriure 200 accions del nou banc *Crédito Gerundense*, en el qual el que havia estat el seu gendre era un dels principals accionistes i membre de la Junta de Govern¹⁸. També tenim constància que va invertir en bons del Tresor, en borsa, i en finques rústiques.

Un cop casat amb Francesca Terrats i poc després de néixer la seva filla van comprar una gran finca al barri vell de Barcelona, prop de Santa Maria del Mar. L'any 1866 va adquirir una casa amb jardí al Passeig de Gràcia, núm. 68¹⁹, a la qual traslladaren la seva residència familiar, al

Casa familiar del matrimoni Casanovas-Terrats al passeig de Gràcia, núm. 68, de Barcelona.

Procedència: Montse Sala i Vila. Data: 2019.

bell mig del carrer que esdevindria el centre residencial de l'alta burgesia de Barcelona. Com d'altres famílies benestants d'aquell període, fugien de les cases de carrers estrets que es trobaven dins les muralles de Barcelona per traslladar-se a la nova avinguda que s'obria fora d'elles. La finca tenia quatre plantes: el matrimoni vivia a l'entresòl i, anys després, la seva filla aniria a residir al segon pis. A Lloret, Josep Casanovas era propietari d'una casa al carrer de Venècia i d'una vinya al camí de Tossa, per llegat de la seva mare²⁰.

Va morir a Lloret als 70 anys, a la casa que la seva esposa tenia al carrer de Sant Pere, núm. 44, el 7 de novembre de 1886, a causa d'una paràlisi cardíaca.

Un any abans, el primer d'agost de 1885 –poc temps després de la mort de la seva filla–, havia redactat testament tancat, del qual destaquem el següent:

14 *Gazeta de Puerto Rico*. 18-07-1850.

15 VILÀ i GALÍ, Agustí Ma. *La marina...* P. 351-352.

16 *El Lloyd Español. Diario Economista, marítimo, mercantil, industrial, literario, de noticias y anuncios*. Se n'ha consultat els números de 1861 a 1868.

17 *Diario de Barcelona*. De avisos y noticias. 27-07-1856. P. 6109.

18 CASTELLS i CALZADA, Narcís. *Canvistes i banquers...* P. 38.

19 Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners (AHCSFC). Inventari dels béns de José Casanovas Macaya. 16 d'abril de 1887.

20 Registre de la Propietat de Lloret de Mar.

“Yo, José Casanovas Macaya, comerciante y propietario, casado de edad sesenta y nueve años... nombro albaceas y en lo necesario ejecutores a mi estimada esposa Dª Francisca Terrats Terrats, a D. Joaquín Terrats, Antonio Surís, José Ventalló y Nogués a quienes juntos y a solas confío todas mis facultades y poderes [...] Quiero que mi cadáver sea sepultado en la Villa de Lloret de Mar, en el cementerio y nicho donde descansan los restos de mis queridos padres difuntos, a cuyo fin encargo a mis albaceas que practican cuantas diligencias sean necesarias para que se cumpla mi deseo, y en cuanto a los funerales y sufragios para el eterno descanso de mi alma los dejo a la libre disposición de mi esposa en unión de mis demás albaceas, mi deseo es que se construya un panteón en el cementerio de Lloret de Mar en el que sean depositados mis restos y los de mi estimada hija Emilia difunta y los de mi esposa Francisca Terrats después de fallecidos, esta es mi voluntad y era también la de mi estimada hija Emilia.”

Va nomenar hereva universal la seva esposa “a sus libres voluntades, sin que tenga que prestar caución a persona alguna, suplicándole que cumpla los encargos y consejos que le tengo manifestados verbalmente”, i va disposar diferents llegats: als pobres de Lloret de Mar i Barcelona la quantitat que la seva esposa considerés oportuna; 500 pessetes per a l'assistència als pobres de l'Hospital de Lloret de Mar sempre que no s'invertissin en obres de l'edifici; 1.000 pessetes als seus fillols Josep Antoni Cabruja i Josep Maura i Austrich; i unes altres 1.000 pessetes al seu cunyat i capità de la pollacra Emilia, Joan Baptista Domènech i Parés “por el buen efecto que me ha profesado de lo que le estoy agradecido.”

Josep Casanovas va redactar altres testaments al llarg de la seva vida, coincidint tots en la disposició de ser enterrat al cementiri de Lloret juntament amb els seus pares. Fou en aquest darrer testament on de forma explícita indicà la seva voluntat de construir un panteó al cementiri de Lloret, el mateix desig que la seva filla Emília.

Francesca Terrats i Terrats

Filla d'Antoni Terrats Oliver, sastre, i de Cristina Terrats i Domènech, ambdós de Lloret. Va morir el 12 de febrer de l'any 1891 a causa d'una pulmonia. Les seves disposicions testamentàries ens aporten una valuosa informació no només dels seus béns sinó també de les seves circumstàncies personals. Francesca va testar davant de notari a Barcelona el 5 de juliol de 1888²¹, i va declarar:

“Soy viuda de D. José Casanovas y Macaya y que con la pérdida de nuestra querida hija Emilia que tanto nos había amado y que tan bondadosa era por sus virtudes, no tengo descendiente alguno. Nombro en albaceas y en lo menester

ejecutores de este mi testamento, dándoles todas las facultades de tales, de que podrán usar junto y en mayoría, a los Rdos. Curas Párrocos, Ecónomos o Regentes que a mi muerte y sucesivamente sean de la parroquia Mayor de Santa Ana de esta ciudad y de la parroquia de San Román de Lloret de Mar y a los Sres. D. Francisco Arró y Triay²², D. José Ventalló y Nogués²³, D. Joaquín Terrats, D. Juan Furquet y al Rdo. D. Matías Padró presbítero [...] De todos mis restantes bienes, muebles e inmuebles, derechos, créditos y acciones de toda clase y procedencia que sean que me pertenecen y me pertenecerán nombro herederos de confianza a los predichos Sres albaceas... doy amplias facultades para posesionarse de todos mis bienes, realizarlos privadamente, esto es, sin requisito ni solemnidad alguna legal y cubiertos los gastos de entierros, funerales, testamentarias y demás y satisfechos los precedentes legados apliquen todo lo demás a lo que confidencialmente les dejaré encargado y la manera de revelar la confianza a persona, autoridad ni Tribunal alguno”²⁴.

Cal concloure que gaudia d'un considerable patrimoni tan en propietats com en inversions borsàries.

Tenia dues finques a Barcelona i la casa del carrer de Venècia, núm. 33, a més de la vinya al camí de Tossa, per llegat del seu marit. D'altra banda, per llegat del seu avi Pere Terrats i Costas, tenia una casa al carrer de Sant Pere, núm. 44, i una horta a Lloret. En les disposicions testamentàries el valor total dels immobles era de 167.360 pessetes.

Les inversions en borsa es trobaven dipositades en deute públic, transports i banca, sectors preferits dels inversors en aquell moment. Tenia accions del *Banco de Barcelona*, obligacions de la *Compañía de Ferrocarriles de Tarragona a Barcelona y Francia*, de la *Compañía de Caminos de Hierro de Barcelona a Francia por Figueras*, de *Ferrocarriles de Almansa a Valencia y Tarragona*, de la *Compañía Transatlántica* i *Deuda amortizable al 4% anual* i *Billetes Hipotecarios de la Isla de Cuba*²⁵. Aquestes inversions juntament amb els diners en metàl·lic sumaven un total de 402.660 pessetes.

Francesca Terrats, de profundes conviccions religioses, va deixar en el seu testament nombrosos llegats per un import total de 24.850 pessetes a diverses congregacions religioses: a l'hospital del Sagrat Cor de Barcelona i al de Lloret, als pobres de la parròquia de Santa Anna de Barcelona i de Sant Romà de Lloret, a més d'una quantitat destinada a misses per pregar per la seva ànima a les dites parròquies. Havia indicat en privat als hereus de confiança com volia distribuir el llegat dels seus béns als familiars i als seus cercles pròxims, que coneixem per les nombroses cartes de pagament notarials que van signar als hereus de confiança.

21 Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB). Notaria de Melitón de Llorellas y Bruguera.

22 Reconegut metge de Barcelona.

23 Fou així mateix marmessor del seu marit i de la seva filla per disposicions que preveien el cas d'haver de substituir per defunció un dels anomenats en primera instància.

24 Els hereus de confiança són les persones designades pel testador perquè doni als béns de l'herència la destinació que aquest li hagi encomanat confidencialment. Font: Termcat.cat.

25 Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB). Conclusió d'inventari. Notaria de Melitón de Llorellas y Bruguera.

El Panteó: una metàfora de la identitat lloretenca

Francesca Terrats va disposar també el seu enterrament al cementiri de Lloret en un apartat del testament, el qual reproduïm a continuació:

“Encargo a mis albaceas que cuiden de que el entierro y sufragios para mi alma sean de la misma clase de los celebrados para mis queridísimos esposo e hija (e.p.d.), deseando, no obstante, que mi cadáver sea sepultado en el cementerio de Lloret de Mar, mi país natal, a cuyo fin encargo a mis dichos albaceas que practiquen las diligencias necesarias para que este mi deseo se cumpla. Es decir, que si muero en Barcelona se me entierre interinamente, o sea hasta que se haya efectuado lo que dispondré en el siguiente párrafo, en el nicho en que lo está mi querida hija Emilia, y si muero en Lloret en el que lo está mi querido esposo, también hasta que todos estemos reunidos en el panteón. Dispongo para cumplir con la voluntad que habían manifestado varias veces mi inolvidable esposo e hija Emilia, que mis albaceas, si antes yo no lo he efectuado, hagan construir, gastando para ello diez mil pesetas, un panteón en dicho cementerio de Lloret de Mar al que dispongan sean trasladados los restos de mi esposo, los de sus padres, los míos, los de mi padre, los de mi malograda hija Emilia y los de los hijos de esta.”

A Lloret feia temps que es parlava de la necessitat d'edificar un nou cementiri. L'any 1874 un grup de veïns va presentar recurs a l'Ajuntament demanant la construcció d'un nou cementiri perquè l'actual era insuficient i era molt a la vora del nucli urbà, fet que originava, entre d'altres, problemes d'insalubritat²⁶. En aquells moments l'alcalde era Joaquim Terrats, que més endavant seria un dels marmessors de la família. La manca de fons municipals va impedir que l'obra es dugués a terme. Uns anys més tard, l'Ajuntament, tal com consta en la sessió del 10 de desembre de 1891²⁷ –l'any de la mort de Francesca Terrats– va considerar la construcció del Cementiri Nou.

Hom pot pensar que els marmessors van esperar la inauguració del nou cementiri per construir-hi el panteó desitjat. A les actes del ple de la corporació de l'Ajuntament del dia 20 de juliol de 1899²⁸, vuit anys després de la defunció de Francesca Terrats, s'autoritzava la venda del solar per a panteons núm. 6, quan el nou cementiri era encara en construcció.

El panteó fou dissenyat per l'arquitecte modernista Antoni Maria Gallissà i Soqué (1861-1903). Fou una de les darreres obres que l'arquitecte va projectar i és probable que no arribés a veure la seva finalització, car va morir poc després. Desconeixem els motius que van portar els marmessors a encarregar el panteó a aquest destacat arquitecte que ja havia demostrat la seva vàlua en l'arquitectura funerària en obres construïdes als cementiris de Montjuïc de Barcelona i de Vilassar de Mar. El 23 de maig de 1901, dos anys després de l'adquisició del terreny, Gallissà va signar el projecte inicial i el 4 de desembre del mateix any va signar la secció de la

Dibuix de l'estudi previ del panteó Casanovas-Terrats.
Procedència: MORAGAS i SPÀ, Antoni de. *L'Antoni Ma. Gallissà i Soqué, Arquitecte 1861-1903: biografia, anàlisi de l'obra i recuperació gràfica*. Tesis doctoral inèdita. Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Universitat Politècnica de Catalunya. Barcelona. 1985. P. 746.

cripta. Els dissenys van coincidir amb la inauguració oficial del cementiri, el 2 de novembre de 1901, essent autoritzats en l'acta del ple de la corporació del dia primer de maig del 1902²⁹. Es dona el cas que gairebé al mateix temps, el 15 de maig de 1902, es va donar permís al projecte del panteó Costa i Macià dissenyat per Josep Puig i Cadafalch, situat just al costat. Els dos estudiosos anteriorment esmentats, Rosa Alcoy i Antoni Moragas, ja van destacar la relació d'aquests dos panteons, tan pels lligams d'amistat entre ambdós arquitectes com per aspectes de disseny que mostren paral·lelismes en la resolució de les escultures o de les gàrgoles decoratives, encarregades a l'escultor Eusebi Arnau. També voldria destacar la gran semblança entre l'estudi previ de la sepultura que projectà Gallissà i el disseny de Puig i Cadafalch. Els dos panteons foren els primers monuments construïts en la nova necròpoli de Lloret –i gairebé al mateix temps– i que, a més, foren encarregats per hereus.

Al dors de la cartel·la que corona el sarcòfag del monument hi consta la inscripció, *ANY MCMIII*, any en què devia finalitzar la seva construcció. En un dels extrems curts del sarcòfag de la tomba consta la següent inscripció:

26 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Sol·licitud de trasllats de l'antic cementiri i construcció d'un de nou. CID: 100.000.

27 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Llibre d'Actes del Ple. CID: 100.002.1028.111_045.010.003. Acta del 10 de juliol de 1891.

28 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Llibre d'Actes del Ple. CID: 100.002.1028.111_045.013.001. Acta del 20 de juliol de 1899.

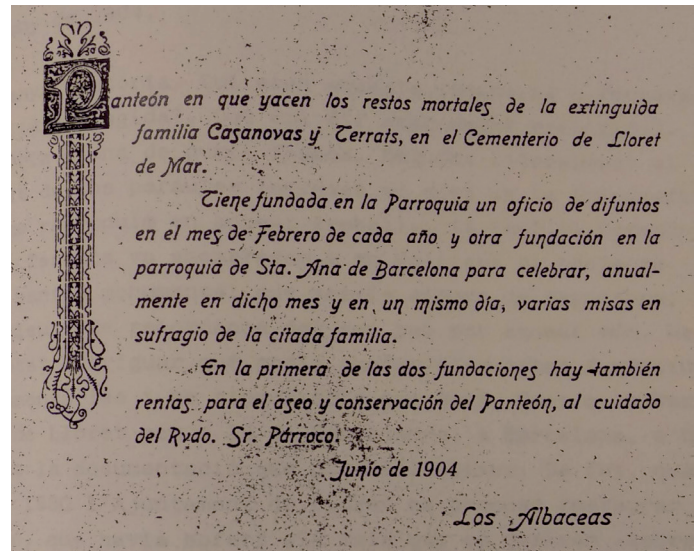
29 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Llibre d'Actes del Ple. CID: 100.002.1028.111_045.013.003. Acta del 1 de maig de 1902.

*Aqui: reposan: las
despules:mortals
de
D.: Joseph Casanovas:y:Macaya
D. Francisca:Terrats:y:Terrats
D.Emilia: Casanovas:y:Terrats
y'ls:fills:d'aquesta
R.I.P.*

Malgrat que Emília no va tenir fills és probable que fos inscrita per una de les disposicions que Francesca esmenta al seu testament que s'ha indicat en un paràgraf anterior: “los de mi malograda hija Emilia y los de los hijos de esta”. A la sol·licitud d'aprovació del projecte de panteó signat el 30 d'abril de 1902 per dos dels marmessors consta que volien traslladar-hi les despulles de Francesca Terrats i d'altres familiars. Malgrat ser la voluntat dels difunts ser enterrats junts en un panteó, tal com indicaren en cadascun dels seus testaments, al llibre registre del cementiri d'aquesta sepultura només hi consten les despulles de la filla, Emília, traslladades des del cementiri de Poble Nou de Barcelona el 15 de juny de 1904³⁰. És molt probable que si els marmessors van tenir cura de manar construir un panteó i de traslladar-hi el cos de la filla, Emília, dinou anys després de la seva mort, també ho fessin amb les restes dels altres membres de la família, indicats a la làpida, malgrat que en el Registre del cementiri no hi consti. Segons Antoni de Moragas, els marmessors van deixar constància d'haver dut a terme el desig de la família en el revers d'una fotografia del mausoleu –a la qual fa referència l'autor de la tesi sobre Antoni Gallissà i que no hem pogut localitzar– on es pot llegir:

“Panteón en que yacen los restos mortales de la extinguida familia Casanovas y Terrats, en el cementerio de Lloret de Mar. Tiene fundada en la Parroquia un oficio de difuntos en el mes de Febrero de cada año y otra fundación en la parroquia de Santa Ana de Barcelona para celebrar, anualmente en dicho mes y en un mismo día, varias misas en sufragio de la citada familia. En la primera de las dos fundaciones hay también rentas para el aseo y conservación del Panteón, al cuidado del Rvdo. Sr. Párroco. Junio de 1904. Los albaceas”³¹.

Els marmessors van preveure el manteniment i conservació del panteó a través d'un llegat a la parròquia de Lloret i es va mantenir la propietat durant més de 50 anys³². Malgrat això, l'any 1989 el panteó passà a ser propietat de l'Ajuntament de Lloret de Mar, per impagament de les taxes municipals durant els darrers 30 anys. El mateix va passar amb el nínxol del cementiri de Poble Nou de Barcelona, ja que el 1987 es va perdre la titularitat per falta de pagament de les obligacions que comportava la seva propietat. El panteó de Lloret fou destinat a esdevenir sepultura de lloretencs il·lustres i el desembre de 1996 s'hi va enterrar al doctor Ernest Adler.

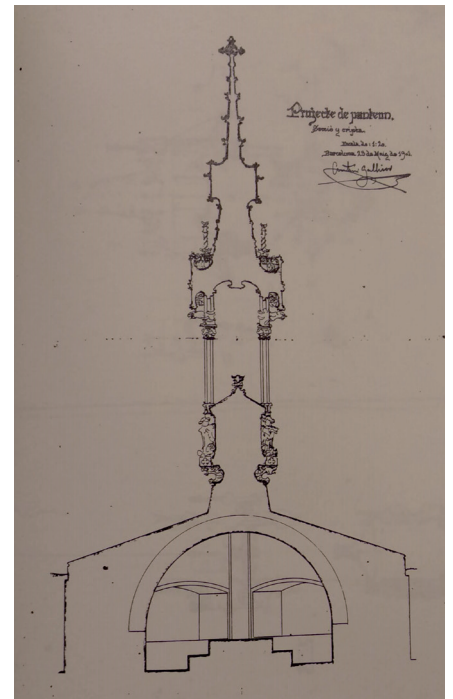

Nota dels marmessors de la família Casanovas-Terrats.
Procedència: MORAGAS i SPÀ, Antoni de. *L'Antoni Ma. Gallissà i Soqué, Arquitecte 1861-1903: biografia, anàlisi de l'obra i recuperació gràfica*. Tesi doctoral inèdita. Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Universitat Politècnica de Catalunya. Barcelona. 1985. P. 723.

La família Casanovas Terrats ens mostra, com en d'altres casos que he estudiat, que molts lloretencs que se'n van anar a viure a Barcelona, centre econòmic i social del país en aquell moment, es mantingueren arrelats a la nostra vila, tot prenent la decisió de tenir el seu darrer repòs en la seva vila de naixement. Lloret esdevenia el principi i final de la seva existència.

Com a tancament d'aquest article faig meves les paraules que escriu Antoni de Moragas al final de l'escrit que dedica al panteó Casanovas Terrats:

“Al cementiri de Lloret, encara sobre un mar pròxim, prescindint de l'ordenació circulatòria que va anar arreglant les sepultures posteriors, entre el portal i la petita capella, al costat d'un panteó de Puig i Cadafalch, hi trobareu aquesta pulcríssima obra de l'Antoni Gallissà... El cementiri de Lloret llueix, als capvespres, pedres i emblanquinats, i el temps s'atura. És un bon moment per estimar les coses”³³. ■

Dibuix de l'estudi previ del panteó Casanovas-Terrats (secció i cripta).
Procedència: MORAGAS i SPÀ, Antoni de. *L'Antoni Ma. Gallissà i Soqué, Arquitecte 1861-1903: biografia, anàlisi de l'obra i recuperació gràfica*. Tesi doctoral inèdita. Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Universitat Politècnica de Catalunya. Barcelona. 1985. P. 743.

30 Informació facilitada per Cementiris de Barcelona.
31 MORAGAS i SPÀ, Antoni de. *L'Antoni Ma. Gallissà i Soqué...* P. 723.
32 Desconeixem els diners que s'hi van deixar a les fundacions per complir la voluntat de la testadora. A data d'avui no he pogut documentar-ho.
33 MORAGAS i SPÀ, Antoni de. *L'Antoni Ma. Gallissà i Soqué...* P. 732.